

Історія

Parakhina M. Bilateral relations between Ukraine and Russia: scientific cooperation of higher education institutions

Development of the bilateral relations in Science can not be limited only by cooperation between academic institutions. Despite the factor that Academies of Science were the main source of scientific progress and development in the Soviet Union, significant researches were conducted also in Universities, specialized science schools were existed and researched laboratories were functioned. However, unlike the academic science, that was evolved under the united guidance and had great support from the State, university science was considered firstly as an addition to educational activity.

One of the important features of bilateral cooperation between Ukrainian and Russian Universities is not only conduction of mutual scientific-methodological actions, publishing of scientific collections and providing the exchange between students, professors and academic specialists. Bilateral cooperation is approximate also on the rising of the country-partner culture understanding level, promotion of its learning and popularization in own country. Thereof is creation of Ukrainian and Russian departments in universities-partners. It can be said, that practically all Ukrainian Universities have partners in different regions in the Russian Federation nowadays, and this cooperation covers all aspects of scientific and educational process without exceptions and is beneficial for Universities of both countries.

Signature of the intergovernmental agreement and the Treaty of Friendship has opened the way for adjustment of bilateral agreement with Russian colleges for Ukrainian universities. Thus, from 1997 the most prestigious Ukrainian and Russian Universities began enter into the cooperation agreements, that were appeared rather perspective at that time. Some universities are not limited to contact only with one university, but try to provide close cooperation with number of often various specialized universities and academic institutions.

The important step in providing value cooperation between Ukrainian and Russian universities was creation of the Association of universities-partners in Russia and Ukraine. Thus, on the 16th of September in 2011 took place the Forum of representatives of higher education and university science of Russia and Ukraine in Russian State Humanities University (Moscow city). During the official part of arrangement were signed agreements about partnership between universities of both countries, and also announced about the creation of the Association of universities-partners in Russia and Ukraine.

Important direction of international cooperation in Higher Education can also be creation opportunities for student to study in neighbor countries. Owing to the numerous regulations, which were accepted by Russian authority, were created all conditions to enter by Ukrainian students Russian universities today, including budget places.

Important achievement of cooperation in Higher School is constant increase of the number of students, who are studying in universities of countries-partners. It permits not only to attract professional specialists in economies of both countries, but also brings achievement of the universities of another country, as majority of ex-students returns home after graduation.

Negative fact can be considered as an absence of clear regulatory, which can solve all organization questions during the process of interuniversity cooperation adjustment. General agreements, signed between the Ministries, keep undecided a number of problems, which universities have to overcome by themselves. Not less problematic is also subjective attitude among the number of politicians and administrators to the fact of Russia-Ukrainian contacts, which originated at the 90-years of 20 century, but, despite these disadvantages, generally Russian-Ukrainian relations in higher education can be estimated as very promising and intensive.

Analyzed the ways and forms of cooperation between Ukraine and Russian Federation on the level of Higher education, we can make a number of conclusions. Firstly should be indicated the presence of mutual interest in adjustment of friendly partnership between universities of both countries, which permits not only solving a number of practical questions in science-methodological and educational activity, but helps in rising of the university prestige, its international authority. Holding the common measures and projects provide the possibility of growth of scientific achievements of both universities-partners, while students and specialist exchange familiarizes them with methodological developments, permit to diversify the educational process, increase its professional orientation. Therefore bilateral interuniversity contracts are the biggest segment in interuniversity cooperation nowadays, and majority of Ukrainian and Russian institutions of Higher education is involved in it. No less significant and, what is important, very perspective is creation of interuniversity organizations, which unit in their structure universities and institutions of both countries, and provide more intensive and productive cooperation through their systematic work, create new ways for expansion and achievement of practical results.

Key words: scientific cooperation, Academy of Science, universities, Ukraine, Russian Federation.

УДК: 271.2-747:347.2(477.85)"18"

Михайло Михайлович Гнидка
здобувач

ПРАВОСЛАВНИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ФОНД БУКОВИНИ НА ТЛІ РЕЛІГІЙНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

У статті досліджуються відносини " нової " румунської влади з церквою та методи управління Православним релігійним фондом до націоналізації земель Фонду сільськогосподарського призначення та прийняття регламенту 1925 р. Автор наводить приклади неузгоджених дій королівської диктатури на місцях, що в подальшому призвели до занепаду Фонду. Дослідник висвітлює хід окупації Буковини та плановий процес асиміляції населення. Висвітлені події, що відображають настрої жителів Буковини та представників духовенства в дискусії з владними представниками на Конгресі.

Ключові слова: Православний релігійний фонд, митрополит, єпископ, духовенство, міністр, закон, влада, регламент, конгрес.

Історична спадщина православних буковинців виступає міцним фундаментом на шляху до самоствердження і реалізації власних поглядів та позицій. Звертаючись до історичної спадщини, потрібно віддати належне твердості віри і прагненню до волі найперше у релігійній і національній площині мешканців Буковини. Однак слід визначити, як саме духовний фактор сприяв утвердженню в краї Православ'я не тільки як релігії більшості, а й як визначального чинника у боротьбі за національну ідентичність та право проживати на власній території.

Досліджуваний період після Першої Світової війни знаменується розпадом Австро-Угорської імперії, тому актуальними залишаються студії діяльності Православного фонду у часи переходу краю від Австро-Угорської імперії до загарбання Румунським королівством. У цей період загострюються державно-церковні відносини, що починають проявлятися з перших днів окупаційного режиму. Розпад Австро-Угорської імперії поклав початок довготривалого процесу ліквідації релігійного фонду, діяльність якого за австрійського правління була налагоджена досконало, незважаючи на неодноразові втручання влади у діяльність останнього. Занепад та розруха в управлінні фондом передусім почалася з неузгоджених розпоряджень крайових управителів, що зумовили перехід управління фондом з рук влади до церкви, і навпаки. Такі чередування призвели до безладдя, що і стало початком незворотного руху в бік ліквідації фонду. З приєднанням Буковини до Румунії фундація потрапила під пильний нагляд румунських політиків, що в подальшому бажали націоналізувати його статки. У кінцевому результаті землі фонду таки були націоналізовані селянами та поміщиками.

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні адміністративних процесів, які відбувалися в лоні церкви під керівництвом світської влади після Першої Світової війни – в час румунської окупації краю. Дана мета визначає такі завдання: дослідити специфіку діяльності фонду в післявоєнний період; визначити становлення доповненої адміністративно-правової бази в управлінні релігійним фондом та фактори, які сприяли початку його занепаду.

Для всебічного дослідження розвитку Буковини міжвоєнного періоду актуальними є студії румунських дослідників Іона Ністора, Аурела Мораріу, Міхая Якобеску, Родіки Ятенку, Соріна-Тоадера Кліпи, що стосуються діяльності Православної церкви та історії краю. Безпосередньо історію та діяльність фонду проаналізовано в праці І. Ністора та нещодавно виданій монографії румунського священика С. Кліпи. Цим працям притаманна релігійна та національна заангажованість, хоча їхній внесок в історію краю є досить значним.

Австрійська історіографія релігійно-політичного життя Буковини представлена працями Ф.-А. Вікенгаузера, Е. Фішера, Й. Полєка, Р.-Ф. Кайндля, працею історичного змісту другої половини ХХ ст. Е. Турчинського та окремих публікацій, однією з яких є праця австрійського дослідника Курта Шара.

Вагомим вкладом, що відображає минувшину діяльності Православного фонду Буковини, є праці російських дослідників В. Мордвінова, Г. Воскресенського, ієромонаха Гедеона (Губки). Зокрема, В. Мордвінов акцентує свою увагу на правилах "Духовного регламенту", а Г. Воскресенський подає більш деталізований опис історії та структури митрополії.

Значний науковий доробок, що стосується буковинського краю, де в контексті історичних студій фрагментарно досліджується діяльність Православного фонду, становить українська історіографія. Зокрема, це праці буковинських дослідників С. Смаль-Стоцького, М. Кордуби. Історіографія радянського періоду представлена працями І. Буховець, М. Гайковського та Д. Степанюк, що були спрямовані на критику роботи Православного фонду і доказовість антинародної боротьби Православної церкви та експлуататорської ролі фонду і священнослужителів. Натомість більш об'єктивними є праці дослідників української діаспори в Канаді А. Жуковського, Т. Бриндзана, Д. Квітковського у праці "Буковина. Її минуле і сучасне", де вони акцентували увагу на релігійно-політичній боротьбі українського народу.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. питанням Православної церкви на Буковині та історії Краю почали займатися сучасні українські дослідники: О. Масан, Г. Скорейко, О. Добржанський, С. Яремчук, М. Чучко, С. Пивоваров, Б. Боднарюк, В. Можарівський, О. Полянко, В. Балух, В. Лешан, В. Докаш. З питань діяльності фонду можна виокремити С. Яремчука, що в своїй праці подав короткий аналіз не тільки Православної церкви, а й фонду; В. Докаша, що проаналізував релігійну мережу всієї України і в своїх студіях чільне місце відвів проблемам діяльності Православної церкви на Буковині та функціонуванню в її структурі Православного фонду.

Варто також віднести до джерел, які найбільш повно відображають історію діяльності фонду, журнал "Candela", в якому з 1889 р. до 1991 р. друкував статті Ісидор Ончул.

Найбільш значущим для даної розвідки є неопубліковані архівні матеріали Державного архіву Чернівецької області (Фонд № 1, Ф. № 3, Ф. № 320, Ф. № 321). Зокрема, Ф. № 321 "Administrația fondului bisericesc ortodox român din Bucovina" (Адміністрація Православного релігійного фонду Буковини), що містить статuti, документи, бухгалтерський облік прибутків і витрат тощо.

Після Першої Світової війни відбувся розпад Австро-Угорської імперії і зречення трону короля Кароля І, що 11 листопада 1918 р. поставило кінець габсбурзькому пануванню на Буковині тривалістю 144 роки. 8 листопада 1918 р., румунські війська перейшли південно-східний кордон Буковини та ступили на українську територію. Оскільки основна мета їх була провести повну асиміляцію українського населення, румунська корона запровадила в краї стан облоги, де необмежено повнотою влади користувалися військові коменданти.

До прискорення своїх планів румунське керівництво спонукало переобрання українцями влади у більшій частині Буковини, яку офіційно приєднали до Наддніпрянської України. Спираючись на такий розвиток подій, румунський дідич Янку Флондор веде таємні переговори з бухарестськими чиновниками і вимагає мілітарної інтервенції проти ново запровадженої влади [1, 318-319]. Бажання приєднати північну частину Буковини до УНР румуни не сприймали, хоча й самі визнавали більшість населення даної території українським (800000 мешканців, що становило 38,4% українців, а румун 34,4%). Вони історично мотивували це тим, що цей Край від 1400 до 1774 рр. входив до складу Молдавського воеводства. Але і незаперечним фактом залишається те, що Буковина і навіть сама північна частина Румунії входила до складу Галицько-Волинської держави [1, 325].

28 листопада 1918 р. у Синодальній залі митрополичої резиденції в Чернівцях відбувся "Генеральний Конгрес Буковини", на якому був підписаний закон про об'єднання Буковини з румунським Королівством [2, 58]. Було прийнято постанову про злуку Буковини і Румунії назавжди, по Черемош, Колячин і Дністер [1, 321]. Після цього, одразу ж конгрес відправив телеграму румунському королю Фердинанду з проханням, прийняти під свою опіку визволену Буковину [2, 58]. Та прикметним залишається те, що в конгресі не брали участі українці і євреї, які складали більшість на заселеній території. Там були тільки представники від поляків і німців, які вже в липні 1919 р. визнали, що приєднання до Румунії не пішло їм на користь. Виходячи з того, що переважна більшість на конгресі складали румуни, а офіційна українська делегація була відсутня, рішення конгресу можна вважати нелегітимним. Про подальші правові рішення відносно Буковини також не йдеться.

Далі король Фердинанд підтримав рішення Генерального Конгресу декрет-законом № 3745 від 18 грудня 1918 р., де постановив, що "Буковина з усіма її історичними кордонами є і назавжди залишатиметься об'єднаною з королівством Румунії" [2, 59]. Об'єднавчий договір було ратифіковано Парламентом "Великої Румунії" 29 грудня, а 31 грудня 1918 р. затверджено [8, 43]. Після міжнародної ратифікації декрет-закону 26-29 вересня 1919 р. бухарестський уряд перейшов до розпуску крайового уряду Буковини і реорганізації 11 державних секретаріатів, що залишилися підпорядковані відповідним міністерствам у Бухаресті.

Румунська пацифікація охопила всі сфери життя Буковини: адміністрацію, церкву, освіту. З цього приводу румунський дослідник І. Ністор, який у своїх переконаннях виступав завзятим українофобом відкрито писав, що після підписання акту злуки почалася на Буковині властива праця над встановленням, консолідацією і організацією румунського уряду й адміністрації [1, 320; 8, 46]. Він також заявляв, що українці не мають жодного права на буковинську архидієцезію та Православний фонд, оскільки вони є "зайдами" з Галичини [1, 743].

Першими адміністративними реформи корони на Буковині стали призначення замість австрійського губернатора, на посаду державних міністрів-делегатів управляти Буковиною, Янку Флондора з резиденцією в Чернівцях та Іона Ністора – в Бухаресті [3, 61]. Цим же указом №3745 від 18 грудня 1918 р. встановлені правові відносини між двома міністрами, які погодились, щоб Буковина була керована австрійськими законами, як і раніше [6, 405.]. За таких обставин і церковний Фонд Буковини далі повинен працювати за старим "Духовним Регламентом" ("Geistlicher Regulierungsplan") [9, 3].

Крайовий президент д-р Я.Флондор видав указ від 23 січня 1919 р., опублікований в №109 "Monitorul Oficial", Випуск № 10, від 24 січня 1919 р., що передбачав перехід всієї адміністрації Фонду під керівництво (у відання) Буковинського митрополита. 2 квітня 1919 р. міністр офіційно сповістив митрополита Буковини Володимира Репту (1902-1924 рр.) листом, у якому йшлося: "Фонд, який складається з церковного майна Буковини – Греко-православний релігійний фонд Буковини – призначений для підтримки культу в цій країні, що знаходилась під Австрійською окупацією, суперечить канонічному праву, знаходився у віданні світських властей, а вони підпорядковувалися Міністерству сільського господарства Віросповідань та Культу у Відні...

З розгляду канонічного права, автономії Церкви і місії Фонду, маю своїм обов'язком передати керівництво адміністрації греко-православного релігійного фонду Буковини під владу глави нашої церкви на Буковині Ваше Високопреосвященство, залишивши державний контроль, щодо використання майна відповідно до його основної функціональної місії, яка буде згодом визначена законодавством...[7, 65-66].

Зрештою все майно фонду було вилучено у православних монастирів і єпархії Буковини, коштами з яких незаконно та неодноразово користувалася під час війни австрійська влада. Міністр напевно спирався на цей сумний досвід в управлінні фондом. Оскільки одним з найпотужніших чинників, що творив окремішність Буковини і протиставляв її не тільки Румунії, була православна буковинська архидієцезія з власним Релігійним Фондом. Це був вагомий натяк на повну автономію не тільки від будь-якої юрисдикції, але і від державного втручання [1, 372]. Якщо б не подальші події, які були штучно створенні румунськими наставниками, Православна церква і Фонд могли би і на далі забезпечити своє автономне і повноцінне функціонування. Та політичні інтереси і застосування різних методів на шляху до єдиної цілі призвело до протистояння міністрів-делегатів Краю, що спричинило нелегку дискусію, результатом якої стала так звана "буковинська криза" з квітня 1919 р. [4, 188]. У зв'язку з такою напруженою ситуацією, Янку Флондор змушений подати у відставку, що була прийнята 15/16 квітня 1919 р. Відставка Флондора принесла і відставку державних секретарів, які були обрані румунською Націона-

льною Радою, що створена 27 жовтня 1918 р. і визначала себе "конституантою румунського краю", тобто законодавчим органом Буковини [1, 321].

Після відставки д-ра Я. Флондора його посада недовго залишалася вакантною. Її відразу ж зайняв д-р І. Ністор, який сумістив 2 посади, залишивши за собою і портфель міністра-делегата від Буковини у центральному уряді [8, 192]. Новий міністр, приступивши до виконання службових обов'язків, почав скасовувати правила і постанови попередника, з якими категорично не погоджувався. Так він поступив і відносно постанови, якою д-р Я. Флондор доручив митрополиту Буковини управління релігійним Фондом, вважаючи її "незаконним заходом, поспішним і необачним" [7, 66]. 26 квітня 1919 р. Іон Ністор представив митрополиту Буковини наступний лист:

"Ваше Високопреосвященство... За актом безумовного об'єднання Буковини з Королівством Румунії... король Фердинанд, став правителем нашої країни, а отже, покровителем релігійного Фонду Буковини.

...У державних законах не було ніяких змін, і в декрет-законі від 18 грудня 1918 № 3745, який включає тимчасові розпорядження управління відносно Буковини. Стаття І цього декрет-закону передбачає, що в Буковині залишаються в силі закони і постанови, які не можуть бути змінені тільки за допомогою законодавства чи указів урядових делегатів з Чернівців, який має право віддавати накази лише в рамках законодавства.

Віддання управління Фондом у розпорядження Вашого Високопреосвященства є мірою, яка виходить далеко за державні рамки, щодо управління Фондом. Зміни в цьому відношенні можуть бути тільки на підставі декрет-закону, а не простого листа органів місцевого самоврядування до Вашої Святості.

З цих причин в якості міністра-делегата від Румунського Уряду і голови греко-православного релігійного Фонду, відповідно до ст. 5 з статуту, для збереження своєї роботи маю обов'язок скасувати рішення мого попередника від 2 квітня 1919 р. № 5, які з дозволу Вашого Високопреосвященства відновлюють старий стан управління Фондом, аж до проведення його законним шляхом..." [7, 67-68].

Цей лист був підкріплений з боку І. Ністора армійськими загонами для відбирання з рук митрополита Володимира Репти права на управління церковним майном релігійного фонду [3, 64].

Ще одна постанова румунів знівелювала права українців Буковини на Православну церкву, перейменувавши її з "греко-східної" на "православно-румунську" (ortodox română) церкву. Її приєднали до Румунської церкви, як одну з п'яти автономних митрополій: Угро-Власької, Молдови і Сучави, Семигороду, Буковини та Бесарабії що в сумі налічувала 17 єпархій. Формальне затвердження такої назви відбулося 3-25 жовтня 1921 р. на Церковному Конгресі під головуванням Іполіта Воробкевича [1, с. 372, 742]. Відповідно змінилась і назва "Греко-східного релігійного фонду Буковини" на "Православно-румунський релігійний фонд".

На конгресі були присутні лише 6 українських священиків: д-р Євген Козак, д-р Філімон Григорій та Петро Катеринюк, д-р Семен Смерека, прот. Орест Козак і прот. Теофіл Драчинський. Ці рішення були опротестовані д-ром Є. Козаком, який справедливо зазначив про рівні права на Православну церкву українців і румунів, і краще буде її змінити на "українсько-румунську", або й зовсім залишити як було. На захист фонду став д-р Семен Смерека, вірно стверджуючи, що коли перейменують фонд, українці будуть позбавлені права ним користуватися. Але єпископ Іполіт Воробкевич запевнив, що доки фонд буде належати Православній церкві, доти українці зможуть користуватися майном Релігійного фонду [1, 742-743]. Такі виступи буковинців мали негативний спротив з боку румунської влади. Згодом, підбуривши студентів, Є. Козака було звільнено з університету, за ніби то ворожий виступ проти румунської церкви. Тож бачимо, які мали великі перспективи культурно-духовного розвитку українці Буковини під скіпетром румунської православної церкви, як на конгресі заявляв Є. Попович [1, 743].

31 березня 1921 р. церковний Фонд знову перейшов під управління Митрополії Буковини і Ради Архієпископії, держава залишила за собою лише право контролю. Слідом йшло інше рішення його великого Королівського указу № 838 від 14 лютого 1922 р., згідно з яким активи Фонду були знову перераховані з Церковного управління в Міністерство сільського господарства в Бухаресті, після подальшої роботи за старим Австрійським Регламентом виголошеним в імператорському рішенні від 19 січня 1900 р. і 1909 р. відповідно.

Проблему управління і автономії багатствами церковного фонду було вирішено тільки в результаті прийняття закону і статуту по організації Православної Церкви в королівстві Румунії опублікованого в "Monitorul Oficial" (Офіційному віснику) від 6 травня 1925 р., № 97, що у статтях 39, 40, 41, 42 і 43 постановляє: "Релігійний греко-східний Фонд в Буковині є і залишиться спеціальним незалежним фондом, що буде відтепер носити назву Православний Румунський Церковний Фонд Буковини.

Церковний Фонд є юридичною особою і знаходиться під керівництвом Ради Архієпископії, під головуванням Архієпископа і Митрополита Буковини, тих, хто представлятиме його в суді та у всіх інших його діях. Управління активами Фонду (що складається з лісу і сільськогосподарських земель) буде слідувати відповідно до його нормального функціонування та управління". Держава здійснює своє право контролю і нагляду з боку Міністерства сільського господарства і Міністерства культури; перший затверджує щорічний бюджет Фонду та підтверджує призначення технічного персоналу рекомендованого адміністрацією, а другий затверджує бюджет і розподілення коштів на оплату церковного персоналу, для потреб культури і для підтримки культурної та благодійної роботи Єпархії" [5, 11].

В "Monitorul Oficial" (Офіційному віснику) № 261 від 26 листопада 1925 р. було опубліковано Положення про Статут Фонду як "незалежного Фонду", а також "юридичної особи юридичного права" (стаття 1). За цим законом Православна церква була організована так, що на чолі її стояв митрополит або єпископ-вікарій, допомагали їм: Єпархіальні збори з 40 мирян і 20 кліриків, вибраних на 6 років; Єпархіальна Рада; Духовна консисторія, що складалася з кількох кліриків, компетентних у дисциплінарних покараннях священників [1, 744].

Згідно з законом про аграрну реформу № 92, прийнятим 1921 р., землі сільськогосподарського призначення майже повністю були експропрійовані селянами. Тільки були залишені згідно з ст. 5 "За кону про землю" ліси і ст. 11 звільнені землі, потрібні для виробництва продовольства для органів лісового господарства та нагляду [3, 66]. Загалом у фонду було відібрано 115 маєтків, з яких 51 мали володіння у розмірі до 100 га, а 64 – понад 100 га від загальних 25 432 га і 3 981 квадратних метрів [3, 66].

Отже, можемо зробити висновки, що функціонування фонду в післявоєнний період не принесло користі православно-українському населенню Буковини. Повна асиміляція румунською владою всіх сфер життя вела до культурного і духовного занепаду. Прихід нових адміністраторів до краю призвів до важкої кризи, що мала згубну дію на Православну церкву і фонд зокрема. Такі політичні маніпуляції в управлінні церковними активами, що збиралися в касу фонду "для користі Православній церкві, освіті і всього краю", привели до занепаду та націоналізації земель та маєтків 1921 р. А далі не маючи обмежень у використанні лісів, що фактично залишилися єдиним багатством фонду, привело до падіння прибутків і невиплати заробітної плати та пенсій духовним особам. Румунський період перетворив українців на національних заручників, а духовенство кинув під тоталітарний вплив політично-окупаційного режиму.

На відміну від австрійської адміністрації, якій були притаманні німецький порядок, серйозність і дисципліна, румунська адміністрація міжвоєнного періоду виявилася легковажною. Церковний Фонд до розпаду Австро-Угорщини функціонував і був керований за Духовним Положенням, незмінним з 1786 р., а нова влада своїм хаотичним управлінням довірила управління Фондом двом діаметрально протилежним структурам – Буковинській Митрополії і Міністерству сільського господарства в Бухаресті, надаючи всі види суперечливих положень та церковних прав на багатства аж до Статуту фонду 1925 р. Хоча при спробі внести поправки в управління єпархіального фонду румуни потерпали від неефективності своїх законів і знову поверталися до "Духовного Регламенту".

Література

1. Буковина: її минуле і сучасне / За ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. – Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956 р. – 965 с.
2. Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині // Прокопович Е. ; пер. з нім. О. Матійчук, Н. Панчук. – Чернівці: Золоті литаври, 2003 – 80 с.
3. Clipa S.T. Fondul bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui: 1948-1949 / S.T. Clipa. – Suceava: Editura Universității din Suceava, 2005. – 148 p.
4. Iatencu Rodica. Unirea Bucovinei cu regatul Romaniei. Integrarea politico administrativă (II), Analele Bucovinei, Anul X, 1 / 2003. – 259 p.
5. Morariu Aurel, Problema fondului bisericesc ort. rom. al Bucovinei. Cooperația in Bucovina Romanească, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura "Glasul Bucovinei", 1928. – 27 p.
6. Nistor I. Istoria Bucovinei / I. Nistor. – București: Ed. Humanitas, 1991. – 480 p.
7. Nistor I. Istoria Fondului bisericesc din Bucovina / Nistor I. – Cernăuți: Institutul de Arte Grafice și Editura "Glasul Bucovinei", 1921. – 68 p.
8. Nistor I. La Bessarabie et la Bukovine / I. Nistor. – București, 1937. – 54 p.
9. Schematismus der Bukowinaer griech-orientalischen Arhiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1877, Czernowitz, 1877. – 175 s.

References

1. Bukovyna: yii mynule i suchasne / Za red. D. Kvitkovskoho, T. Bryndzana, A. Zhukovskoho. – Pa-ryzh-Filadelfia-Detroit: Zelena Bukovyna, 1956 r. – 965 s.
2. Prokopovych E. Kinets avstriiskoho panuvannia v Bukovyni // Prokopovych E. ; per. z nim. O. Ma-tiichuk, N. Panchuk. – Chernivtsi: Zoloti lytavry, 2003 – 80 s.
3. Clipa S.T. Fondul bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui: 1948-1949 / S.T. Clipa. – Suceava: Editura Universității din Suceava, 2005. – 148 p.
4. Iatencu Rodica. Unirea Bucovinei cu regatul Romaniei. Integrarea politico administrativă (II), Analele Bucovinei, Anul X, 1 / 2003. – 259 p.
5. Morariu Aurel, Problema fondului bisericesc ort. rom. al Bucovinei. Cooperația in Bucovina Romanească, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura "Glasul Bucovinei", 1928. – 27 p.
6. Nistor I. Istoria Bucovinei / I. Nistor. – București: Ed. Humanitas, 1991. – 480 p.
7. Nistor I. Istoria Fondului bisericesc din Bucovina / Nistor I. – Cernăuți: Institutul de Arte Grafice și Editura "Glasul Bucovinei", 1921. – 68 p.
8. Nistor I. La Bessarabie et la Bukovine / I. Nistor. – București, 1937. – 54 p.
9. Schematismus der Bukowinaer griech-orientalischen Arhiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1877, Czernowitz, 1877. – 175 s.

Гнидка М. М. Православный религиозный фонд Буковины на фоне религиозно-политических трансформаций межвоенного периода

В статье исследуются отношения "новой" румынской власти с церковью и методы управления Православным религиозным фондом до национализации земель Фонда сельскохозяйственного назначения и принятия регламента 1925 г. Автор приводит примеры несогласованных действий королевской диктатуры на местах, которые в дальнейшем привели к упадку Фонда. Исследователь освещает ход оккупации Буковины и плановый процесс ассимиляции населения. Представлены события, отражающие настроения жителей Буковины и представителей духовенства в дискуссии с властными представителями на Конгрессе.

Ключевые слова: Православный религиозный фонд, митрополит, епископ, духовенство, министр, закон, власть, регламент, конгресс.

Hnydka M. Orthodox religious fund of Bukovina in the context of religious and political transformations of the interwar period

In the article the author makes main emphasis on an attempt to reconstruct in details the character and attitudes of the power that directly influenced on the activity of Orthodox religious fund. A lot of factors depended on this, one of which and the most important one was the activity of the entire Orthodox Church in Bukovina.

The transformations in the structure of the Orthodox Church in Bukovina, which began as a result of the transition the region from the Austrian Empire under the royal patronage of Romania, were examined. First of all the King in Bukovina was submitted by Minister-Delegates that represented his interests there. Although, as the historical facts showed, they could change some laws that were under Romanian law.

In the research is highlighted that fund was guided in his management by "Spiritual rules" of April 29, 1786 with all amendments and supplements in the Austro-Hungarian Empire. But under the leadership of Minister Iank Flondor, there have been changes in the administration of the fund. He considered it appropriate to transfer the fund management to bishop of Bukovina, which was done in the decree of 23 January 1919. The Metropolitan of those times, Vladimir de Reptu, was notified by letter of April 2, 1919. Such decision, in the author's opinion, was the most correct, because all money of the Orthodox fund were expropriated in churches and monasteries. Minister apparently relied on the sad experience of the Austrian government intervention in the management of the fund, which has received a loan from the fund, that was used for military operations.

Such policy of minister-delegate with his seat in Chernivtsi was not approved by another minister in the government of Bukovina – Ion Nistor. Being open Ukrainophobe, he perceived all actions in favor of the Orthodox Ukrainian people as extraneous. Under his pressure I. Flondor was forced to resign, while his place was taken by I. Nistor.

I. Nistor considered the authorization of religious fund management to the Metropolitan of Bukovina was "illegal, hasty and ill-advised". Therefore, in the 26th of April 1919 the Minister introduced the Metropolitan the letter where the patron of fund was called the King of Romania Ferdynant and the management of fund that was passed to the bishop. The changes in this regard were on the basis of the decree-law, not just a simple letter of local government to the Metropolitan. That's why fund continued to follow the Austrian regulations.

Events that occurred further in Bukovina under Romanian left much to be desired. At the Church Congress, held in 3-25th of October, 1921, it was renamed the Orthodox Church from the "Greek-East" to "Orthodox-Romanian", also were changed the name "Greco-Eastern religious Fund of Bucovina" to "Orthodox-Romanian religious fund". As a result of these changes Ukrainian were denied the right to use the lands of the fund and profess the avital Orthodox faith because they didn't have their church any more. The aim of these measures was the assimilation of the Ukrainian population in Bukovina.

These decisions were challenged in the Congress by Dr. E. Kozak, who justly noted the equal rights for the Orthodox Church as Ukrainian, so Romanian. The scientist proposed to change its name to "Ukrainian-Romanian" or to leave as it was. In defense of fund Dr. Simon Smereka had stood, who said that when the fund renamed, Ukrainian would be deprived of the right to use it. Continued their policy of Romanization, they were dismissed from the university.

The politics of Romanian Crown facilitated the process of liquidation fund, issuing in 1921 a law on agrarian reform, all agricultural lands would pass in the property to the peasants. In total, the fund has been selected 115 estates, of which 51 had possession of up to 100 hectares, and 64 – more than 100 hectares.

The activity of the fund in the postwar period brought no benefit to Orthodox Ukrainian population and all nationalities that had lived in Bukovina. A complete assimilation of all spheres of life by Romanian authorities led to the cultural and spiritual decline. New administrators has led to a severe crisis, which had a disastrous effect on the Orthodox Church and, in particular, on the fund. With no restrictions on the use of forests, that remained virtually the only wealth of fund, has led to a drop in income and non-payment of salaries and pensions of the clergy. Romanian period made Ukrainians the national hostages and threw the clergy under the influence of totalitarian political regime.

Unlike the Austrian administration, which has been characterized by a German order, seriousness and discipline, the Romanian administration of interwar period was frivolous. The Church Fund to the collapse of the Austro-Hungarian functioned and was controlled by the Spiritual Regulation, unchangable since 1786, and the new government entrusted the management to the two diametrically opposed entities, Bukovina Metropolis and the Ministry of Agriculture in Bucharest, crushing all kinds of conflicting regulations and church rights for the wealth until the Charter fund in 1925. Although during the attempt to amend in the diocesan fund management, Romanians suffered from inefficiency of theirs laws and again returned to the "Spiritual rules".

Key words: Orthodox religious fund, metropolitan, bishop, clergy, minister, law, government, regulations, Congress.